



Vol. 70, No. 3

THE TATRA EAGLE

2017-3



Tatry widziane z Łapszanki. Jedno z najbardziej uroczych miejsc w Polsce. Fot. Łukasz Sowiński

Jan Paweł II W Tatrach

„Człowiekowi potrzebne jest to piękno naszych Tatr, które same chwalą Boga, które same wzywają człowieka, ażeby stał się głosicielem Jego chwały. (...) Dziękuję Bogu za czas odpoczynku w ciszy tych gór, których majestatyczna panorama porywa duszę do kontemplacji mądrości i dobroci Stwórcy. (...)

Góry (...) pozwalają doświadczyć trudu wspinaczki – strome podejścia kształtują charakter, a kontakt z naturą daje pogodę ducha. I dlatego też nie dziwnego, że ciągną tutaj ludzie z różnych stron Polski, a także i spoza Polski. Ciągają latem i zimą. Szukają odpoczynku. Pragną odnaleźć siebie w kontakcie z naturą. Pragną odzyskać siły w zdrowym marszu, w podejściu, we wspinaczce, w zjeździe narciarskim. Ej, łąza się w oku kręci...

Jest też ten gościnny kraj terenem wielkiej pracy duszpasterskiej, bo nie tylko siły ciała przychodzą tu krzepić ludzie, ale też siły ducha. (...) Ta piękna ziemia jest jednocześnie i ziemią trudną. Kamienistą. Górską. Nie tak urodzajną, jak równiny nad Wisłą.”

„Jan Paweł II Autobiografia” – wybrała i ułożyła Justyna Kiliańczyk-Zięba – Wydawnictwo Literackie. Kraków 2003

1947-2017 - „Tatrzański Orzeł” ma 70 lat!

TATRZAŃSKI ORZEŁ**The Tatra Eagle***Issued by the Tatra Eagle Press**Co-Editors: Janina Gromada Kedron**Dr. Thaddeus V. Gromada**Technical Editor: Henry P. Kedron**Computer Consultants: Mariusz Bargielski**Contributing Editors: Maria Pudziński-Kania**(Kraków); Dr. Anna Gąsienica-Byrcyn**(Chicago). Representative of "The Tatra**Eagle" in Podhale: Łukasz Gromada**(gromadal@poczta.onet.pl)*

Address all correspondence to: J.

Kedron, 31 Madison Ave.,

Hasbrouck Heights, NJ 07604

jkedron@gmail.comtgromada@mindspring.com

Annual subscription rate: \$20 (US)

\$25 (outside of US)

ISSN 0039-9914

© 2017 copyright by The Tatra Eagle Press

HONOROWY PATRONAT*Connecticut:*

DRS. ALICIA & JOHN HARBUT

France: STANISŁAW LASSAK*Illinois:* JÓZEF CIKOWSKI, JANINA

GALICA, JÓZEF GIL, LEOPOLD &

ZOFIA MICHNIAK, ANDRZEJ &

MAŁGORZATA PITOŃ, MICHAEL

RAFACZ, JAN & ZOFIA

SŁODYCZKA, STANISŁAW &

HALINA URBANIAK, KOŁO 41

WRÓBLÓWKA, ZWIĄZEK

PODHALAN W AMERYCE

New Jersey: REV. CANON MACIEJ

MELANIUK, MAŁGORZATA

STOPKA, HENRY & KARINA

WALENTOWICZ

New York: JAN S. GACEK,

CHRISTOPHER JURKIEWICZ,

STANISŁAW KOPEĆ,

TADEUSZ PARZYGNAT,

WOJCIECH SOSNOWSKI

Pennsylvania:

DR. WŁADYSŁAW BOBAK

PATRONAT*Arizona:* Jan Gacek*Guam:* Kathy Gacek Lampman*Illinois:*

Franciszek Bielański, Marian Bryja, Stanley

Chrobak, Janina Cudzych, Anna Domalik,

Stanisław Kulawiak, Stan Leśnicki,

Franciszek Łyszczarczyk, Józef Michniak,

Stanisław Sarna, Josephine Sularski,

Tymoteusz Sularski, Chester Tylka, Anna

Ustupska-Chyc, Anna Zalińska, Helena

Ziółkowska, Jan Zótek

Michigan: Jan Konopka, Jan Konopka Jr.*Nevada:*

Frank C. Chase

New Jersey: Szymon Sołtyś, Aneta Pieróg-

Sudoł, Catherine Zon

New York: Dr. Grażyna Kozaczka*Pennsylvania:*

Dr. Jan Napoleon Saykiewicz

Poland:

Ks. Józef Urbaniak

Thaddeus V. Gromada**Rev. Józef Tischner,
"A Man For All Seasons"**

One of the most admired and respected figures in Poland during the late communist and the post-communist periods was a priest and a gadfly philosopher, Rev. Józef S. Tischner (1931-2000). During the turbulent 1980s he played a significant role as an unofficial chaplain of the Solidarity movement and its philosopher. It was he who authored "Solidarity Ethics" (Etyki Solidarności). He died seventeen years ago in June 2000 and yet he is still sorely missed especially because of the recent appearance of populism that has severely divided the Polish nation. His devotees have not proposed building him statues since they knew that Rev. Tischner would not have liked that. Instead they are honoring him, by naming schools, hospices, scholarships, fellowships, theatrical productions, Annual Events and Conferences e.g. Annual "Dni Tischnerowskie" each May. They are beginning to more fully realize that Rev. Tischner was a "great gift" who left them a legacy full of wisdom and creative thought. This writer would go a step further and describe him as a "Man For All Seasons" who deserves the following laudation that Erasmus gave Sir Thomas More. "Though your remarkable keen intelligence places you worlds apart from the common herd, still the incredible sweetness and gentleness of your character make you able and willing to be a man for all seasons to all men".

The feeling of loss and emptiness is particularly strong in Podhale among the Tatra highlanders (*górale*). After all Tischner was "our Reverend" (nas Jegomość). According to Adam Michnik, Tischner's Polishness had a specific quality. His primal homeland (pierwotna ojczyzna) was Podhale; this was his smaller home. Poland, Europe, Church were his bigger homes. He identified himself with the *góral* folk culture through his mother, Weronika Chowaniec, daughter of a *góral* Sebastian Chowaniec, a yeoman farmer in the mountain village of Jurgów. He grew up among *górale* in the village of Łopuszna and spent a great deal of time in Jurgów where he was greatly influenced by his grandfather Sebastian. Tischner proudly declared that, "it was from him that I learned to speak in the *góral* dialect and with him that I experienced *góral* customs and traditions." When the Związek Podhalan (Highlander Association) in Poland selected him in June 1981 to be its chaplain, he considered it the greatest honor he ever received. At the same time, he felt he now had an obligation to chrystallize *góral*szczyzna (Tatra Highlander folk culture) not only for his highlanders but for all Poles. So for the next twenty years that is until his death, he became the most effective and

highly esteemed Ambassador of Podhale and its culture. Rev. Tischner had a great affection and admiration for "*góral*szczyzna"; he was convinced that it can serve not only Poland but humanity itself. He once said, "I came to the conclusion that the basis of "*góral*szczyzna" is not flesh and blood but culture so I want to reveal its full dimension. It is not based on a common origin or common interests, but rather on a deep internat attachment to tradition. *Góral* culture is great because it is all about humanity and nothing else.

What were some of the values that Tischner identified about *góral* culture? Tischner pointed out that mountain regions are near borders which are subjected to various foreign influences - in the case of Podhale, Slovak, Hungarian and even Wallachian cultures. This resulted in greater tolerance for differences since there was a great deal of intermingling and interaction among peoples. Dignity, honor and liberty are among the highest values for the *górale*. The idea of self-worth and the unwillingness to accept anyone as their master is strongly engrained in the mountain dwellers. This was poetically expressed by Kazimierz Przerwa-Tetmajer in his novel "Janosik Nędza-Litmanowski" where the main characters, Tatra highlanders, cry out: "We kneel only before God". Tischner observed, however, that dignity and honor must go together since dignity is like the wings of a bird and honor, the bird's song. If dignity is lacking, then the song can engender laughter".

Faithfulness (wierność) is also valued whether it be in marriage, shepherding, or even in brigandry. The religiosity of the highlanders was authentic based on a deep faith that God was near and one should avoid his anger. This faith was not very convenient for them since "they did not have a particular talent for virtue but they understood that they had an obligation to their consciences. If they sinned (and Tischner claims that they were good at it), they must do penance (they were even better at this) and make restitution. In the end God was conceived as being merciful who will save us. This extraordinary priest had an unlimited optimism in the goodness of human beings and compared them to "boski młyn" (God's mill) which collects what grows in this world and then reworks it into something good, something beautiful and something true. Kultura podhalańska gives two commandments: be beautiful and be true. Somehow Tischner found a way to combine the folk wisdom of *górale* with the wisdom of modern philosophers like Ingarden, Husserl, Kierkegaard and Heidegger and express them meaningfully and colorfully to his fellow Poles. He emphasized the unique values of the Tatra folk culture in order to help his beloved highlanders create a real community of conscientious and responsible people who would be willing to "carry each other's burdens". His hope was that this community would become a powerful example for the rest of Poland which would then return to the principles found in his "Etyki Solidarności". Now is a good time for *górale* in Podhale and in diaspora to make a good examination of conscience and determine whether we have made any progress toward establishing such a community, which Tischner envisioned and hoped for.

Syckiego po kropce jgk

LUDŹMIERZ

XLVIII Zjazd Związku Podhalań



W dn. 8 i 9 lipca 2017 r. odbył się w Domu Podhalań im. K.P. Tetmajera i W. Orkana kolejny już 48 Zjazd Podhalań. Naprzód w sobotę 8 VI pierwszy dzień Zjazdu skoncentrowany był na dokonaniu wyborów nowych władz i przyjęciu wypracowanych uchwał. **Nowym prezesem** na trzyletnią kadencję został wybrany dotychczasowy Prezes **Andrzej Skupień**. Ponadto został również podpisany list intencyjny na współpracę z Muzeum Tatrzańskim im. dra Tytusa Chałubińskiego w Zakopanem, na częściowe wykorzystanie Domu Podhalań w Ludźmierzu na utworzenie aktywnego ośrodka edukacji, dokumentacji i tradycji Podhala.

Drugi dzień zwyczajowo rozpoczął się niezwykle uroczystą oprawą **Mszą św. w Bazylice M.B. Ludźmierskiej**, Gaździny Podhala. Homilię wygłosił ks. Jan Gacek. Następnie obok Domu Podhalań odbyły się **Karpackie Targi Produktu Górskiego**, organizowane w ramach projektu Szlak Wołoski do jakiego przystąpił Związek Podhalań. Jest to projekt w ramach którego odbywa się cykl spotkań-posiadów tematyczny w oddziałach, wspomniane targi a także powstanie wzorcowa baczka, która zostanie zlokalizowana w Ludźmierzu przy Domu Podhalań. Celem koncepcji „Szłaku Wołoskiego” jest „zwiększenie poziomu” wykorzystania potencjału pogranicza polsko-słowackiego za sprawą dziedzictwa kultury wołoskiej.

Ważnym elementem 48 Zjazdu było **seminarium naukowe pt. „Rola Związku Podhalań w zachowaniu regionalnego dziedzictwa kulturowego”**. Kolejno przemawiali: Kapelan Związku Podhalań, ks. Władysław Żażel – „Jan Paweł II Święty Gór – o nas i do nas”, Prof. zwyczaj Dr hab. Anna Mlekodaj – „Gdzie jesteśmy” (o wychowaniu regionalnym), Piotr Kohut – „Pasterskie źródło tożsamości Podhala”, dr Stanisława Trebunia Staszal – „Bo o Człowieku rzecz idzie” - (Śladami Tischnerowskiej gawędy o górskim świecie). Dodatkowo nowy/stary Prezes zawarł w krótkim zreferowaniu **jakie wyzwania czekają nas w tej kadencji**. Oczywiście: 1. 100-lecie Związku 2. 100-lecie przyłączenie Spiszu i Orawy do Polski 3. 100-lecie odzyskanie niepodległości 4. 100-lecie urodzin Św. Jana Pawła II 5. rozwijanie wychowania regionalnego wraz z Kuratorium Oświaty w Krakowie

Jak na każdym z poprzednich Zjazdów postanowiono nadać tytuł **Członka Honorowego ZP** ośmiu przyjaciółom i działaczom podhalańskim szczególnie zasłużonym. Wśród tych uhonorowanych znalazła się jedna z najlepszych współpracowników redakcji „Tatrzańskiego Orła” **prof. dr hab. Anna Brzozowska-Krajka** z Lublina.

Należy tu również nadmienić, że po raz pierwszy w historii ZP w Zjeździe uczestniczyli wszyscy Prezesi ZP na Obczyźnie: Prezes ZP w Północnej Ameryce **Józef Cikowski** oraz wiceprezes **Zofia Bobak-Ustupski** i wiceprezes **Zdzisław Dorula**, Prezeska ZP w Kanadzie, **Agnieszka Zagórska** oraz Prezeska ZP w Austrii **Anna Naglak**. Zjazd za nami, pora na pracę. Wspierajcie nowego Prezesa, wspierajcie tradycję i zwyczaje góralskie. **Piotr Gaśienica, Członek Prezydium ZGZP**

Od Redakcji: Znaczącym wydarzeniem dla nas był ponowny wybór na Prezesa **Andrzeja Skupnia**, który otrzymał 160 głosów. Jego kontrkandydat, **Władysław Motyka** otrzymał 79 głosów. **Andrzej Skupień** w swojej wypowiedzi przekonywał, że „broni się od polityki”. Natomiast **Władysław Motyka** podczas swojego wystąpienia nie krył swoich sympatii politycznych i tego, że zamierza upolitycznić Związek Podhalań.

CHICAGO, ILLINOIS

Sejmy Związku Podhalań w Północnej Ameryce

Ważniejsze wyjątki z obrad Sejmów ZPPA podawane były w „Orle” prawie od początku. O obradach nadchodzącego XXX Sejmu, który odbędzie się w Domu Podhalań 2-4 września 2017r. dowiemy się później. Możemy natomiast przypomnieć krótkie sprawozdanie z VII Sejmu które ukazało się w „Orle” w 1949r. (Vol. II, no. 1)

Najważniejsze wydarzenia i tematy spotkania były: Przewodniczącym obrad byli **mecenas Stanisław Kusper** i Prezes Macierzy Polskiej, jak również kasjer Kongresu Polonii, **Jan Stanek**. Uprawnionych do głosowania delegatów i delegatów z poszczególnych kół było obecnych na sali 127. (1 delegat przypada na 10 członków). **Stanisław Janik** był ponownie wybrany prezesem ZPPA. Postanowiono, że do Związku Podhalań mogą należeć ci, którzy pochodzą z Podhala, jako też młodzież urodzona z rodziców-górali. Główne zadania nowego Zarządu, to ożywienie przy Związku szkółki tańca i śpiewu góralskiego dla dzieci, konieczność przekształcenia pisma „Echa Podhalańskiego” przynajmniej w pismo kwartalne i konieczność wybudowania lub zakupienia własnego Domu Podhalańskiego, którego brak dawał się coraz dotkliwiej odczuwać. Sprawozdanie kasowe wykazało dochodu przez ubiegłe trzy lata: \$4,559.89, rozchodu \$3,009.59. Była też msza św. Były też tańce, śpiewy i muzyka góralskie pod kierownictwem **Jana Guziaka**.

Uczestnikom XXX Sejmu przesyłamy życzenia owocnych obrad i dalszej, równie efektywnej działalności Związku!

CHICAGO, ILLINOIS

„W świątyni góralszczyzny na Archer” dobrze się dzieje...



W związku z upływem 3-letniego okresu pełnienia funkcji Prezesa Zarządu Głównego ZPPA, **Józef Cikowski** oświadczył w swoim sprawozdaniu („Podhalańin”, Vol. XI. Nr. 58), że dobrze się dzieje „dzięki mojemu Zarządowi i wszystkim życzliwym ludziom. Wykonał mi ogromną pracę na rzecz Domu Podhalań (często nazywana „świątynią góralszczyzny na Archer”), aby ta góralska chałpa mogła służyć jeszcze wielu pokoleniom Górali w Chicago. Jednym z celów, które sobie założyłem na początku mojego gazdowania, był spłata pożyczki zaciągniętej na rozbudowę i remont Domu Podhalań. Dzięki naszym sponsorom **Józefowi i Zofii Ligas**, a także dzięki **Kołom ZPPA i osobom prywatnym**, ten cel udało się zrealizować – nie do końca, ale w ogromnej części pożyczka została spłacona. Niestety, dodał Prezes, nie udało się zgromadzić odpowiedniej kwoty na zakup ziemi dla ZPPA.”

Syćkiego po krapce...

(Dokończenie ze str. 3)

Dalej Prezes Cikowski skierował serdeczne podziękowanie za współpracę i pomoc „wspaniałemu Komitetowi Imprez, muzykantom z kapelmistrzem **Markiem Bukowskim** na czele. „Bez muzyki góralskiej żadna uroczystość nie miałaby sensu. Muzyka jest nierozłączną częścią naszych góralskich tradycji,” powiedział Prezes. „Dziękuję również młodzieży i dzieciom z zespołów, razem z kierownikami, instruktorami rodzicami – za ich ciężką pracę i zaangażowanie. Ta Wasza ciężka praca przynosi efekty a młodzież nasza wzrasta w umiłowaniu góralskich obyczajów.”

Jako jedna z nielicznych organizacji polonijnych, Związek może się pochwalić nadającym już od 30 lat radiem ZPPA, magazynem „Podhalanin” i „ogromną” stroną internetową. „To dzięki Wam slychać o naszej działalności w każdej części świata.”

Dodać jeszcze należy, że Prezes Józef Cikowski i członkowie Zarządu m.in. Zdzisław Dorula, wiceprezes d/s kultury i Zofia Bobak Ustupka, wiceprezes reprezentowali Związek Podhalan na wielu imprezach, spotkaniach organizowanych przez Koła ZPPA np. bankiety, oplatki, odpusty, pikniki – a ostatnio w Polsce na 48 Zjeździe Związku Podhalan.

CLIFTON, NEW JERSEY

Fajnie było na góralskim pikniku Stow. Podhalan.

STOWARZYSZENIE PODHALAN W NEW JERSEY
KOŁO NR. 6 IM. KAZIMIERZA PRZERWY-TETMAJERA

ZAPRASZA NA
Góralski Piknik

ATRAKCJE DLA DZIECI
LOTERIA FANTOWA
SKLEP REGIONALNY
"TYBICIK"

MUZYKA I WYSTĘPY
GÓRALSKIE
Z CHICAGO I
NEW JERSEY

DOROSŁI: \$5.00
DZIECI: DO LAT 12
WSTĘP WOLNY

NIEDZIELA,
6 SIERPNIA 2017R.
CODZ. 1:00-10:00PM
MSZA POŁOWA O CODZ.
12:15PM

CLIFTON MASONIC LODGE
1476 VAN HOUTEN AVE.,
CLIFTON NJ

CZĘŚĆ DOCHODU ZOSTANIE PRZEZNACZONA NA POTRZEBY STOWARZYSZENIA NA RZECZ OSÓB Z UPORĘDKIEM UMIEJŚCIENIEM W JABŁONIE

RAFAŁ (201)-220-3831
MALGORZATA (551)-206-4056
MARCIEK (973)-903-7366

Wykonawcą szkicu na plakat był **Rafał Pisarczyk**.
Wykonawcą plakatu: **Karolina Szablowska**.

Polacy w małych miejscowościach, a w tym Górale, tak tu jak i na Podhalu, kochają imprezy plenerowe, jak festyny, pikniki i dożynki. Na przykład w Chicago i okolicy



Obecni na pikniku byli chłopcy ze Spisza, Orawy i Podhala: Szymon Sotys, Adam Szperlak i Rafał Podkanowicz.

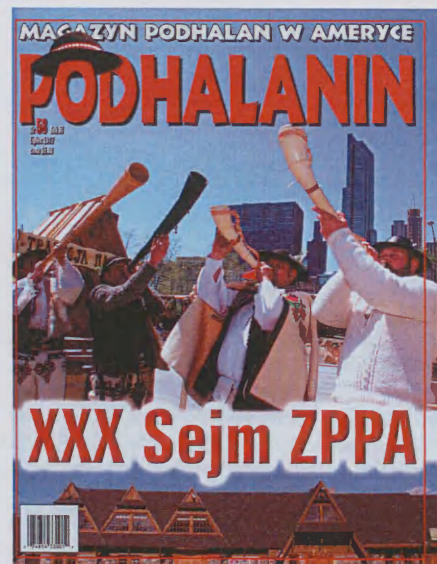
organizowane pikniki przez wiele Kół ZPPA odbywają się w sezonie, tzn. od maja do września, niemal w każdy weekend. My tu na wschodzie w metropolii nowojorskiej mamy okazję tylko raz w roku bawić się na góralskim pikniku dzięki staraniom i ciężkiej pracy prezeski Stowarzyszenia Podhalan w New Jersey Małgorzaty Stopki, Zarządu i pracowników.

Bardzo pogodny, słoneczny dzień okazał się wymarzoną zabawą pod „górami patersońskimi” w Clifton. Organizatorzy pikniku przygotowali moc atrakcji od południa aż do późnych godzin nocnych poczynając od Mszy św. poprzez popisów zespołów „Wiry” z Chicago, „Podhalanie” ze Stowarzyszenia oraz ludowy zespół „Zor”, reprezentujący folklor ziem spiskich, ciekawych konkursów, zabaw dla dzieci aż po wieczorne tańce. Jeśli chodzi o najważniejsze, to dla mnie były i są spotkania z ludźmi. A goście ciekawych było wielu, m.in. wielka grupa górali z Koła Buśtryk z Chicago z prezeską **Anną Zalińską** na czele oraz wielu uczestników z tutejszej okolicy w strojach nie tylko podhalańskich, ale i spiskich i orawskich. Jak powiedział jeden z uczestników: „W kupie siya!” Udał się piknik. Było fajnie!

CHICAGO, ILLINOIS

Nowe wydanie magazynu ZPPA „Podhalanin”

Najnowszy numer „Podhalanina”, organ ZPPA, (rok XI, nr. 58) ukazał się w lipcu br. Zawarte są w nim przede wszystkim materiały związane z XXX Sejmem ZPPA. Są tam sprawozdania z trzyletniej działalności, m.in. prezesa, **Józefa Cikowskiego**, wiceprezesa d/s kultury, **Zdzisława Doruli**, wiceprezesa **Zofii Bobak Ustupskiej**, sekretarza generalnego, **Heleny Studenckiej**, skarbnika, **Józefa Zonia**, sekretarza finansowego **Mateusza Staszela**, chorążego **Józefa Krzystyniaka**, marszałka **Tomasza Radeckiego** i sekretarza protokołowego **Józefa Fryzlewicza**. Oprócz tego można przeczytać m.in. rozsądne słowa przedsejmowe **Andrzeja Pitonia-Kubów** do Braci Podhalan (motto: „od ustawienia żagli, a nie od kierunku wichury, zależy dokąd dopłynie nasz okręt” jak i wiele ciekawych artykułów o działalności ZPPA w ubiegłych trzech latach. Nowy numer zawiera też artykuł prof. **Anny Brzozowskiej-Krajka** o „Tatrzańskim Orle” pt. „Nie trzeba być góralem, aby czytać „Tatrzańskiego Orła” (w 70tą rocznicę służby Podhala – Polsce – Ameryce), za co Redakcja TO składa tak prof. Brzozowskiej-Krajka, Zarządowi Głównemu Związku Podhalan jak i **Henrykowi Janikowi**, redaktorowi naczelnemu „Podhalanina” serdeczne podziękowanie.



Po wszelkie informacje o „Podhalaninie” można pisać na adres mailowy: henrykjanik@yahoo.com lub na adres Domu Podhalan: 4808 So. Archer Avenue, Chicago, Illinois 60632.

Julian Szynalik Dobrowolski

By Podhale było Podhalem...

Rozważania przed XV Sejmem Związku Podhalan w Północnej Ameryce – 1981r.

(Przedruk z „Tatrzańskiego Orla”, Vol. 34, no. 2)

Władysław Orkan najpełniejsze wcielenie idei podhalańskiej tak wołał w „Wskazaniach dla synów Podhala”: „Gdy Was się zejdzie trzech Podhalan... jakby całe Podhale w Was było.” Męczennik Oświęcimia i bohater podziemia podhalańskiego Augustyn Suski poszedł jeszcze dalej w wierszu „Chochołowiany”; oto ziemia Podhala, ziemia Chochołowa „jako zjawienie, w dzwierz zaburzyła Polską”... W swej poetyckiej wizji „widziało się, że z gór doleć do morza i w Polskę się stanąć orły z Chochołowa”... A więc Podhale to już nie tylko skrawek Polski, to już nie region, ale sama POLSKA.

Podhale wyrosło z miłości Boga i ludu. Bóg nam dał ten najbarwniejszy, choć nie najbogatszy skraw ziemi pod niebem, a góral od wieków tam budował swój dom, kościoły, osiedla i miasteczka i tam żył ślebobnie. Po Bogu wolność-ślebobda była i jest jego największym skarbem. Dla niej rodziły się buntownicy przeciw ciemności, dla niej zapalił ogień na Podhalu Kostka Napierski, dla niej „zrodziło się „poruseństwo” chochołowskie, dla niej umierali Podhalanie pod Narwikiem i Tobrukiem, pod Monte Cassino, w zakopiańskim „Palace”, w Tatrach i lasach Podhala. Nasze Podhale skalne i to szersze od Żywca przez Beskidy do Nowego Sącza wrosło już w Polskę tradycją, kulturą, gwarą, literaturą i sztuką, pieśnią i muzyką, wrosło w Polskę bohaterstwem. A zawdzięczamy to naszym przodkom i przywódcom, których podhalańska droga, była polską drogą.

Czy wypełniamy „Wskazania” Orkana?

Nie ma wydawnictwa podhalańskiego, większego zebrania czy uroczystości, sejmku, czy zjazdu górali, by na nim nie wspomniano zawsze aktualnych „Wskazań dla synów Podhala”. „Wskazania te, to jakby podhalańskie przykazania, to ewangelia podhalańskiego apostołstwa, to nakaz wieków i historii w słowach chłopskiego syna z Gorców, z Poręby Wielkiej.

Orkan mówi prosto, że odzywa się do nas „prawem miłości tej ziemi, prawem serca”. Innymi słowy to serce naszej ziemi woła do nas słowami poety. Czy jednak po tych słowach odzywa się renonans naszych serc? Czy my rozumiemy to wołanie ziemi, a jeśli je rozumiemy, czy je wypełniamy?

„Tradycja jest twoją godnością, Twoją dumą, Twoim szlachectwem – synu chłopski”.

A więc nie możemy, nie mamy prawa zmieniać tej tradycji, tego, co nam zostawili ojcowie i praojcowie. Nie możemy, bo Podhale jest duchem wieków, jest historią, jest tradycją, jest

wiecznością. Podhale jest jedno i niezmiennie, a jego wolność – ślebobda jest prawem do życia jak powietrze. Bez powietrza i bez wolności nie ma życia.

„Jeżeli będziesz profesorem – bądź wychowawcą w najwyższym tego słowa znaczeniu. Kochaj młodzież”...

„Masz być lekarzem, adwokatem, sędzią – staraj się zejść do dna nędzy ludzkiej”...

„Jeśli będziesz księdzem, to bądź apostołem.”

Czy wszyscy w tych zawodach społecznych wypełniają te wielkie wskazania? Uderzmy się w piersi zanim padnie odpowiedź.

„W politykę się nie zabagnij.”

Tu Orkan był surowym, ale sprawiedliwym sędzią, bo pouczał, by mieć oczy otwarte na wszystko, by unikać radykalizmu, pustych haseł demokracji, a nade wszystko unikać – wołał – dzienników, które szermują pustymi frazesami jak Bóg i Ojczyzna, demokracja i wolność. Polityka w doświadczeniach Orkana to bagno i dlatego Podhalanin powinien słuchać swego chłopskiego rozsądku. Polityka prawie zawsze przynosiła szkodę ruchowi podhalańskiemu. Dlaczego? Bo po pierwsze nasz regionalizm podhalański nie ma nic wspólnego z polityką, a po drugie – jak to stwierdził Orkan – grozi nam unicestwieniem w bagnie. Spójrzmy na 75 lat ruchu podhalańskiego i zapytajmy: co Podhalu dały naciski i obietnice tej czy innej orientacji politycznej? Najczęściej rozbijały jedność, odrywały nas od tych dróg, którymi kroczyła tradycja Podhala, przynosiły szkody górcom, halom i ludziom. Bo polityka zawsze była narzędziem wyzysku, nacisku, osobistych ambicji i oportunistów. Podhale, jeśli nie ubożało – to nie zyskało na niczym, a traciło atmosferę jedności, nierzadko ślebobdę i prawo głosu w najważniejszych sprawach. Z faktu, że bogacili się niektórzy domorośli politycy, że poszerzali osobiste wpływy i zyski ani ludność Podhala, ani jego instytucje nie miały żadnych korzyści.

Nasze trzy zadania

Augustyn Suski w okresie naszej wspólnej akcji w Akademickim Związku Podhalan w Krakowie wypracował program społeczno-gospodarczy dla Podhala w trzech głównych punktach-zadaniach: Gromadzić jak największą ilość Podhalańców pod sztandar; 2. Praca nad wyrobieniem tęgich charakterów podhalańskich i pogłębienie swojskiej kultury; 3. Walka z biedą i podniesienie gospodarce naszych wsi. W tych trzech zadaniach zamknął Suski całkowity program „wskazań” Orkanowskich z tym, że położył większy nacisk na sprawy gospodarcze. I znowu musimy podkreślić, że w tym programie nie ma miejsca na politykę, jak go nie było w statucie – konstytucji założycieli Związku Podhalan, ni w „Wskazaniach” Orkana.

Czy Podhale będzie Podhalem?

Zapytajmy na koniec: jaką drogą i dokąd ruch podhalański powinien kroczyć w czwartym ćwierćwieczu swego istnienia? Odpowiedź jasna, prosta i jedyna: droga tradycji, droga Orkanów, Gwiżdżów, Zachemskich i Suskich. Nie ma innej drogi dla Podhala! Każde zboczenie grozi nam rozbięciem, ewentualną

wegetacją, jeśli nie zatrutą. Musimy stanąć i to wszyscy na twardym fundamencie tamtych przywódców i odrzucić fałszywych proroków. Musimy wykorzystać zazdrość, niezdrową konkurencję nawet na gruncie oświatowo-społecznym, fałszywe ambicje, chore indywiduizm, plotkarstwo, oportunizm. A jeśli na tej jedynej drodze patronować nam będą Orkan i Suski i nasza Ludźmierska Pani, to może Podhale będzie znowu Podhalem.



Julian Szynalik Dobrowolski (1912-1987), ur. w Mszanie Dolnej w rodzinie chłopskiej, pisarz, publicysta, działacz podhalański. Po uzyskaniu stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie filologii hiszpańskiej na uniwersytecie w Madrycie, profesorem na Western Carolina University w stanie North Carolina.

Julian Szynalik Dobrowolski studiował w latach 30-tych na UJ polonistykę, pracę magisterską pisał u Stanisława Pigonia. Działał tam w Akademickim Związku Podhalan. Po kampanii wrześniowej w 1939r. przedarł się do Francji, do szeregów Armii Polskiej, i tam później, studiując na uniwersytecie w Grenoble, działał jednocześnie w Związku Podhalan na emigracji. W latach 1944-1949 Dobrowolski przebywał w Hiszpanii, skąd wreszcie dobija do Stanów Zjednoczonych, by tu już na stałe osiadł w samym centrum Polonii, w Chicago. I znow jak w swoich rodzinnych stronach, a potem w Krakowie, we Francji, tak i tu, na drugiej półkuli, Dobrowolski działa społecznie w środowisku podhalańskim, włączając się całą duszą w wielką amerykańską gromadę góralską, zorganizowaną w Związku Podhalan Północnej Ameryki. Utrzymywał też stałą i bliską współpracę ze Stowarzyszeniem Tatrzańskich Górali w Passaic wchodząc w skład redakcji „Tatrzańskiego Orla”.

Trzeba przyznać, że Julian Szynalik Dobrowolski, jeden z najcenniejszych współpracowników „Tatrzańskiego Orla” w latach 1952-1987 zasługuje na szczególnie wyróżnienie za jego ciekawe i często pouczające artykuły i wszechstronność zainteresowań. Pisał wiele i na różne tematy, a skala jego zainteresowań jest tak rozległa, że aż trudno uwierzyć.

Anna Brzozowska-Krajka, UMCS Lublin

Jan Władysław Gromada „moralnym przywódcą Podhala amerykańskiego”

(w świetle korespondencji z archiwum „Tatrzańskiego Orła”)

Filozofowie o człowieku: człowiek naprawdę wartościowy szanuje się i nigdy nie staje na piedestale. Samochwalcy to błazny. O wartościach człowieka niech mówią ludzie, a nie on sam”.

(z listu J. Szynalika Dobrowolskiego. 2.02.1979)

Badanie dokumentów osobistych – listów emigracyjnych, w tym konkretnym przypadku korespondencji kierowanej do J. Gromady od lat 30' XX w. do lat 90' daje właśnie taką możliwość, aby „mówili ludzie”. Listy te bowiem pełnią istotną funkcję nie tylko źródła historyczno-socjologicznego, ale i biograficznego, które może być czytane na dwu poziomach: jako dokument biograficzny w sensie ścisłym – dostarczając faktów biograficznych pozwalają na zrekonstruowanie etapów życia imigranta od początku przybycia na amerykańską ziemię oraz jako dokument biografii w sensie szerszym, tj. biografii kulturowej, historycznej, obyczajowej, społecznej ich adresata służą określeniu jego roli (*role model*) w nowej społeczności, również w konfrontacji ze społecznością kraju „wyjścia”.

I ten aspekt biografii w sensie szerszym założyciela i wieloletniego doradcy redakcyjnego „Tatrzańskiego Orła/The Tatra Eagle” stał się przedmiotem mojego wystąpienia pt. **A Spiritual Leader in Polish Reality: A Cultural Analysis of Jan Władysław Gromada's Correspondence (on the 70th anniversary of The Tatra Eagle)** wygłoszonego podczas **Sixth World Congress on Polish Studies (Kraków, 16-18 06. 2017)**. Organizatorami Kongresu byli: The Polish Institute of Arts & Sciences of America, Polska Akademia Umiejętności i Uniwersytet Gdański. Podstawę materiałową wystąpienia stanowiła właśnie bardzo bogata korespondencja J. Gromady, a którą zapoznałam się osobiście podczas moich kwerend archiwalnych w Polskim Instytucie Naukowym a Nowym Jorku w l. 2001-2010. Za tę możliwość jestem nieustannie wdzięczna Redaktorom „Tatrzańskiego Orła” – J. Gromadzie-Kedroń i prof. T. Gromadzie, którzy z wielką życzliwością odnosili się zawsze do moich projektów badawczych skoncentrowanych na góralszczyźnie amerykańskiej. Kontynuowanie przez Nich z tak wielkim oddaniem dzieła swojego Ojca – „Tatrzańskiego Orła” pozwala celebrować już 70-ty jubileusz kwartalnika, uznanego w korespondencji kierowanej do J. Gromady za wielki Jego sukces, za „pomnik lepszy niż te ze spiżu” (z listu A. Kowalskiej-Lewickiej, Kraków, 8.12. 1987). Tym sukcesem, jak pisze w swym późniejszym liście A. Kowalska-Lewicka, jest „zarażenie ideą 'Orla' swojej rodziny i wielu współpracujących z Wami ludzi. Ale przede wszystkim rodziny (...). Zdumiewa mnie przede wszystkim bezbłędny i doskonały literacko język pisma, a przecież i Pan Tadeusz i Pani Janina urodzili się już poza Polską. Jakże inaczej wyglądałaby polska emigracja, gdyby wszyscy potrafili tak wychować swoje dzieci, jak to zrobili Państwo, śp. Pani Aniela i Pan Jan Gromada.” (Kraków, 7.02.1989).

Z fragmentami mojego wystąpienia chciałabym zapoznać czytelników „Tatrzańskiego Orła”, życząc jednocześnie Redakcji jeszcze wielu wspaniałych numerów kwartalnika, zawsze oczekiwanych przez wierne grono czytelników po obydwu stronach oceanu.

W korespondencji kierowanej do J. Gromady, a obejmującej nadawców zarówno z Polski, jak i różnych stanów USA oraz Kanady i Wielkiej Brytanii, na pierwszy plan wybija się filozofia emigracyjnego życia J. Gromady, która według F. Bachledy Księdzularza zapewniła mu „mir i posłuch największy wśród górali” (list z 1979r.). Tę filozofię przybliżył T. Gromada w swym artykule o znamiennym tytule: „Jan Gromada, the Passionate Góral Idealist” (TO 2005, no. 3). Także A.

Dusza ze Związku Podhalań w Wielkiej Brytanii w jednym z listów zalicza J. Gromadę do entuzjastów mających „we krwi ducha



Warszawa, 1926r. Jan Gromada ze swoją przyszłą żoną, Anielą Pudysz, która wyjeżdżała do USA.

góralskiego, takiego z rozmachem i fantazją” – cechy te wg Duszy są gwarantem żywotności Związku Podhalań w Ameryce (Londyn, 9.09. 1975). Zaznaczmy, iż u podstaw tej filozofii leżało przeświadczenie, jakie towarzyszyło założycielowi TO od początku emigracyjnego etapu jego życia do końca Jego dni – **świadomość wartości kultury „źródła (kultury rodzimej) i zrozumienie**, że tylko jej instytucjonalizacja pozwoli na wspólnotową manifestację tej oryginalnej kultury i trwanie w obcym, niejednorodnym etnicznie środowisku przybranej ojczyzny. Zatem ta indywidualna filozofia życia połączona z amerykańską filozofią sukcesu osiągniętego dzięki talentowi artystycznemu i konsekwencji w realizacji celów zadecydowała o autorytecie, jakim cieszył się J. Gromada wśród „swoich”, ale też i obcych, spoza własnej subgrupy etnicznej. „Swoi” postrzegali go przede wszystkim przez pryzmat jego społecznej działalności regionalistycznej, jego „ugornej orki po amerykańskim Podhalu” – pełnionych przez niego funkcji w ZPPA, działalności artystycznej i publikacyjnej. Wszak „ludzi poznaje się z pracy – czytamy w kolejnym liście A. Duszy (Londyn 1975) - i z pracy Waszej (...) dla ukochanego Podhala widać, że czujemy tak samo i myślimy podobnie”. Szacunek zapewniało mu „Prawdziwie Góralskie Serce” (stwierdzenie pojawiające się w wielu listach. To konsekwentne podążanie drogą „prostą, prowadzącą na wierzch”, a więc z pasmem

sukcesów artystycznych, a akcentem na wspólnotę regionalną, dobro Związku, nie własne „ja”, ale też i wspólnotę narodową – dążenie, aby „sztandar kultury polskiej nieść wysoko” (z listu A. Gutowskiego, Glen Rock, NJ 1974), pomimo trudów imigranckiej egzystencji, zdecydowało o nadaniu mu, już za życia „aureoli”, o czym dowiadujemy się z listu H. Bortman z 1986r. Według niej i wielu innych korespondentów ta „aureola” była zasłużona. Jednak J. Gromada uważał tę opinię za przesadną. Jak stwierdza jego najbliższy współpracownik J. Szynalik Dobrowolski w artykule „Serce amerykańskiego Podhala” napisanym z okazji 20-lecia Stowarzyszenia Tatrzańskich Górali w Passaic, NJ – „otaczał się [on] ludźmi zdolnymi i twórczymi, gardził blichtrzem poklasku i pochlebstwa. Gorycze pracy społecznej przeżywał najczęściej w samotności, bez urazy do swych antagonistów”, co zresztą znajduje potwierdzenie w odpowiedziach J. Gromady na otrzymywane listy, w których dominuje spokojna postawa zrozumienia i konstruktywnej dyskusji w przyjacielskiej atmosferze (charakterystyczny znak graficzny, pieczęć osobista, jaką posługiwał się w swych listach stanowiły dwie połączone w powitanie dłonie).

De facto J. Gromada wpisał się w poczet „legendowych” postaci Podhala amerykańskiego (znany opracowanie takich postaci zakopiańskich przez Ferdynanda Hoesicka), legendowych w sensie „osób otoczonych niezwykle sławą, znaczących dla kulturowego obrazu góralszczyzny amerykańskiej i nie tylko amerykańskiej. Sygnały owej wyjątkowości odnajdziemy w wielu listach, zarówno w nagłówkach, jak i w treści głównej, np. o J. Gromadzie jako „duchowym przywódcy Związku Podhala” pisze W. Galica (Zakopane, 7.05.1980), jako „moralnym przywódcy Podhala amerykańskiego” – W. Wnuk (Kraków, 29.10.1970), jako „Duchownym Druhu” – W. Gawron (Chicago, 6.08.1979), jako „drogim nauczycielu” – Z. Bukowska (Chicago, 29.09.1979) czyli tym, który daje rady, wskazuje wzory zachowań społecznie pożądane, a jego „uwagi są prawem” – J. Gacek (Utica NY, 5.09.1989). Spotykamy też inne sady wartościujące jego pracę dla góralszczyzny w środowisku polonijnym i amerykańskim, np. bazując na specyfice znaczeniowej nazwiska adresata: „nie wiadomo, jaka byłaby ta gromada góralska w Ameryce, gdyby nie Gromada” (T. Staich) czy „Gdyby każda polska organizacja miała jednego człowieka na miarę Jana Gromady, to dziś Polonia amerykańska byłaby siłą mocniejszą od lawiny tatrzańskiej. Niechże przykład i drogi, którymi kroczył Jan Gromada i jego organizacja znajdują wielu naśladowców i niech szereg podhalańskich i polonijnych organizacji zasila gromady Gromadów” (J. Szynalik Dobrowolski). Natomiast w formie rozbudowanej formuły inicjalnej („witacki”) wyraża swój wielki szacunek dla adresata W. Gawron w liście z 1954r.:

„Do stołu siadam, za pióro chytom,
Z Wami się Baco najpierwej witom
[...]
Przeżmą lata, może i wieki
A nie przeminie góralska kwała
Jak takich baców wciąż będzie miała!”

Głębokie uzasadnienie szczególnej pozycji J. Gromady w góralskiej wspólnocie amerykańskiej przynoszą słowa A. Pitonia w jednym z jego bardzo obszernych listów: „na pewno jesteście ostoją, a może coś więcej nawet jak ostoja, opoką, na której [opiera się] Związek Podhala w Ameryce [...], autorytetem, do którego każdy zwraca się jak do ojca duchownego i przywódcy. Tytuł taki sam nie przychodzi ani się go nie nadaje z urzędu, na to trzeba sobie całe życie zapracować i swoim postępowaniem i umiłowaniem góralszczyzny i wszystkiego co z nią jest związane, w których to rzeczach trzeba się zalubić na zawsze, podobnie jak Ojciec Święty w wierze katolickiej” (Chicago, 29.06.1986).

Mocne podstawy postawy gloryfikującej wpisane w portret psychologiczno-społeczny J. Gromady, jaki wyłania się z analizowanej korespondencji dawała również jego **działalność wydawnicza**,

opublikowanie trzech tomów „**Podhalańska w Ameryce**” (Passaic 1947, 1952, 1958), a zwłaszcza redagowanie i wydawanie „**dumy Rodziny Gromadów**” – „**Tatrzańskiego Orła/The Tatra Eagle**”. Pismo to nie okazało się efemerydą, jak to nierzadko bywało z prasą polonijną (np. w środowisku chicagowskim), lecz trwałym składnikiem polonijnego ruchu wydawniczego. Stąd znaczna część korespondencji kierowanej do J. Gromady zawierała też propozycje do druku w TO wraz z wiarą ich nadawców w obiektywny wybór nadesłanych materiałów. Zresztą wybór ten istotnie cechowały transparentne kryteria: reprezentatywność dla kultury regionalnej, **artyzm, „prawda” (przeciwieństwo „zwyrtania na fałszywą nutę”),** wraz z systemem wartości istotnych z perspektywy **pamięci kultury, nie tylko zasada informacyjności**). Potwierdzają to liczne listy-komentarze zwłaszcza wymienionych już W. Wnuka i J. Szynalika Dobrowolskiego, ale też innych chicagowskich i pozachicagowskich nadawców, np. J. Dudy, H. Ziółkowskiej, F. Topora, A. Pitonia. W jednym z listów K. Dąbrowskiej czytamy, że pismo to czyta się jak książkę, którą można odłożyć na półkę i w wolnych chwilach znów czytać, nie tak jak gazetę, którą po przeczytaniu wyrzuca się do kosza (Chicago, 5.01.1956) Takie wartościowanie wynikało z roli słowa drukowanego, które dawało możliwość właśnie archiwizację pamięci poprzez jedno z mediów pamięci – czasopismo. Do tego typu mediów należał też drukowane księgi pamiątkowe (commemorative souvenir books) różnych organizacji i instytucji świeckich i kościelnych tak popularne wśród Polonii amerykańskiej. Informacyjność, połączona z konsumeryzmem (obecność wielu reklam) charakterystyczna dla czasopism polonijnych, obca była dla profilu TO.

Przypisywanie J. Gromadzie roli przywódcy dzisiejszej góralszczyzny w Ameryce (por. list St. Boblak Callan z 14.09.1984 i nie tylko) dostrzeżemy ze szczególną intensywnością zwłaszcza w korespondencji z końca lat 70'XXw. W kontekście przemian, jakie miały dokonać się w Polsce w 1980r. Jeden z korespondentów pisze: „nie oglądajcie się na krajowych, ‘cukierkowych’ przywódców. Choćby chcieli, nie mogą zrobić tego co chcą. Weźcie berło, leżące, nieżyje, podnieście to berło-ciupage i potrząśnijcie nią, niech kółka w niej brzęcą. Podnieście tylko ciupage, a pójdziemy z Wami” (F.B.K. Sherborn MA, 26.09.1979).

Ważne dla pozycji lidera były cechy psychologiczno-etyczne J. Gromady podkreślane w korespondencji. **Uznawano go za „człowieka wrażliwego, uczciwego, sprawiedliwego, altruistę przez cały żywot, o niezwykle wysokiej inteligencji [...], w wysokiej mierze samouka”** (z listu A. Lisa, Portland OR, 8.01.1985). Cechy te sprawiły, że cieszył się szczególnym rodzajem zaufania po obydwu stronach oceanu – zaufaniem równym spowiednikowi. Dlatego chętnie dzielono się z nim równo faktami i sekretami swego osobistego życia, w tym sukcesami i porażkami emigracyjnych doświadczeń, indywidualnych życiowych wyborów, nie zawsze akceptowanych przez opinię społeczną (np. listy F. Kwaka, M. Kukier, N. Banasika), ale też spraw organizacyjnych, publicznych, właściwych i niewłaściwych decyzji, korzystnych czy niekorzystnych dla przyszłości ZPPA (np. listy W. Tokarza, B. Borzęckiej, J. Króźla, J. Dudy, A. Siuty, J. Bryji i wielu, wielu innych). Listy te traktowano bowiem najczęściej jako „rozmowę z bliską i drogą osobą”, z którą można podzielić się swymi przeżyciami, wątpliwościami, jednocześnie mając pewność na pełne zrozumienie i dyskrecję. Charakter listu-rozmowy odczuwany był zarówno od strony nadawcy, jak i odbiorcy (z relacji J. Gromady Kedroń: „Ojciec był w świetnym humorze, gdy otrzymywał listy, odpisywał natychmiast, należało reagować natychmiast”, dodajmy, co wynikało z istoty rozumienia listu jako „pisemnej rozmowy”).

W portrecie psychologiczno-społeczny J. Gromady, jaki wyłania się z korespondencji odnajdujemy więc charakterystyczne cechy lidera (typ przewodnictwa oparty na prestiżu i dokonaniach), a wśród nich echa amerykańskiego kultu mocnego człowieka, o silnej woli i charakterze, który jak **dąb** „żadnej burzy się nie boi. I na miejscu mocno stoi” (list K. Dąbrowskiej z wierszowanymi życzeniami urodzinowymi, 1.04.1971).

Niech więc ta symbolika człowieka-dębu stanowi zwiastowanie przywołanego tu kulturowego wizerunku J. Gromady w roli duchowego lidera, **postaci-wzorca** dla kolejnych pokoleń zatroskanych o własne narodowe dziedzictwo w amerykańskim etnicznym wielogłosie. Niech pamięć o Nim pozostanie wiecznie żywa.

„Smutkiem sie żyć nie oplaci...”

Sabała

Antoni Zachemski

HAMARYKANKA

Było to jeszcze przed wojną. Do pierwszego redaktora „Gazety Podhalańskiej” przyszedł w dzień jarmarku do Nowego Targu starszy już gazda ze wsi pod Zakopanem leżącej.

- Pokwolony... rzekł wchodząc do redakcji.
- Na wieki wieków, witojcie!
- Pombóg zapłoć, witojcie i wy, panie redaktorze. Zdrowicie mi tu?
- Dość ta jesce, a wy jako?
- Tak sie ta i jo dzerze po końdku.
- No to dobrze. Siednijcie.
- Ani sie mi, panie redaktorze, siedzieć nie kce, ale siedne.
- Siednijcie i opowiecie, coście ta nasłuchali...
- Nasłuchał jo haw duzo i to mie tu przywiedło. Przepytuje, ni mocie tyz ta co do fajki?
- Ba sie moze i nojdzie co.
- No to tak-ze, bo ono sie ta, wiecie, lepiej gwarzy, kie fajka parzy.
- W samej rzeczy. Nei coz ta powiecie?
- Ha no, panie redaktorze, niesczęście...
- Co wy godocie?
- Niesczęście i to jesce hrube...
- Umar wom kto?
- Nie!
- Pogorzeliście?
- Nie!
- Cy wos okradli?
- Boze chroń!
- No to wom moze statku co ubyło?
- I to nie.
- Przecie wos baba nie odesła?
- Ho, moiściewy, baba chłopą odesła, bo nie umioł rzemiosła; a jo ta jesce, jesce...
- Prze Pana Boga, coz za niesczęście?
- E tak krótko pedzieć: zgorzenie! Jo wom to tu syćko wyonace, ale kiebyście mi dali kawolek papieru i ołówka.
- Tego to juz mom dość.
- No to dobrze. To jest wiecie, panie redaktorze, tak. Jo jest na ten przykład z Polany, dyć mie znocie.
- Ho, ho, kto by tyz takiego gazdy nie znał.
- No przecie. Ta lenijo, cok ją tu narysowł, to jest jakby pedzieć droga bez wieś. Przy tej drodze, o tu, w tem mieścu, jest chałupa ku wychodowi słonka scytem. Od tej chałupy o jakie pięćdziesiąt kroków jest drugo chałupa, ino zaś scytem ku południu. Ta pierso chałupa, co jest ku wychodowi słonka scytem, to jest chałupa moja, wiecie?
- Wiem, wasa.

- Moja własno. A zaś ta drugo, co jest scytem ku południu, to se siedzi w niej jedna hamarykanka. Tako, wiecie, co mo chłopą w Hamaryce. Nei dobrze nie bardzo, niegzeby se ta siedziała, jako kciała, ale to jest, panie redaktorze, tak. Jo jest ociec dzieciom i mom synów dwók. Jednemu piersy dwudziesty rachują, do odbiórki go będą wołać, drugiemu osiemnoście na Wojciecha mineno. I wiecie wy co, panie redaktorze?

- - Nejsi jesce nie wiem.

- - Wy myślicie, ze oni som jest moi synowie? Oni? Boze broń! U niej służba, u niej warta! Tam bestyje siedzą! Nie ino moi synowie, ale z całej wsi, z całej parafije lecą tam jak do miodu. Koło drogi, poprzed temi chałupami był wygrodzony płot.

- Taki se zwyczajny, wsiowy płot. Jaki był, taki był, ale był. Zawse płot. I wy myślicie, ten płot jesce jest. Moze sie ta jesce który kulecek trefi, a reszte syćko wyłomali i oznieśli. Między moją chałupą a jej chałupą jest łąka. Niewielkie to ta, neale sie zawse dwa ogony bez tydzień wypasą, a jak skosić, to furka siana dość piekno. Piekno i byłaby, ale wej to, ze jo juz tej łąki tego roku kosił nie bede. Syćko bestyje tak stłamsiły, ze nie usiece. Drzewiej, kie sie tako psio wełna we wsi trefiła, to sie ją zawiedło do wójta, tam jej przyprawili cebrazynek na plecy, przysięzny ją przeprowadził pote bez wieś i bębnowo! no to sie wiedziało, kogo sie we wsi mo. Wtedy był wójt i było syćko. Ale dzis? Posel jo do wójta, cyby – rzeke – nie poradził co na to. Opedziołek mu syćko, jako co. Jo opedzioł, on wysłuchał i na tem koniec. Coz – pado – takiej zrobicie, kie dzis na nie prawa ni ma. Posel jo do probosca, cy tam – rzeke – prawa na taką nie bedzie. Opedziołek znou syćko, jako co, ze ty przecie dzieci, kasi cosi, no jednem slowem zgorzenie. Wysłuchał i obiecoł, ze co poradzi. Posel jo w niedziele do kościoła, cy jej – rzeke – nie wywoło z ambony. Byłem calučką sume i na kozaniu byłek tyz, anik se kwilecki nie zdrzymnon. Dyć było, syćko było, bo i ksiądz wysel na kozalnice i juz tego krzycoł, telo nakazowł, co ludzie na świecie. Ale ta o niej ani słówcekiem nie pisnon. Taki som. Mało to. Jesce se ją do piersej ławki usadził, bo tako dudki mo, talarki idą, to zapłaci. A dzis takie casy, ze i w kościele ten lepszy, kto lepiej daje... Niegze cie co praśnie – myślę se – przecie jo tu kanyisi to prawo znojde. Jak myślę, tak myślę, nei umyślołek, jeze my tu przecie momy te „Podholanke”, cyby – rzeke – nie puścić tego do gazety, cybyście tu wy, panie redaktorze, nie poradzili co.

Redaktor, górali rodowity, chwilkę sie zastanowił. Wiedział, ze do gazety nie można tego dawać, ale trzeba dać jakąś rzetelną odpowiedź, bo inaczej wyjdzie gazda stąd, machnie ręką i powie: taki som.

- Wiecie – zaczął po chwili – wiecie wy co? Dobrze. Jo to pusce nie ino do „Podholanki”. Jo to pusce i do insyk gazet. Ino cyście se wy to syćko dobrze przmyśleli i ozwozyli.

- Przecie-ze, jo sie tu darmo nie wybroł. Bo to, widzicie, tak. Jak to puścimy w gazety, to tam z tego płotu ani jedna gałąź nie zostanie, bo wtedy nie ino ze wsi, nie ino z parafije, ale z całego Podhala polecą.
- Wiecie, wiecie, ze jo tyz na to nie przysel, ze to juz tako jest ta nasa zło krew podholańsko. Święto prowda, panie redaktorze, ani juz nie piśnijcie o tem nikomu.

Dwie baby za jednym weselem???

Przysel roz parobek do pociyrzy z dwom dziywkami naroz. Tłomacył mu plebon prawo państwowe i kościelne, ale młodemu pasowało z dwoma naroz sie ozynić i tyle.

- Po co ci dwie? – pyto sie ksiondz.
- Bo matusia pomarli a gazdówka duzo roboty jest na dwie. Jedna moze nie poradzić.
- No, kwała Bogu, cosi ta jest.
- A co ludzie na to pedzom?
- Na co? Zreśtom co im do mnie?
- No, moze nic – ozwozo ksiądz – ale nie wiym, cy by sie im widziało, ze przy takiyj gazdówce dwie baby za jednym weselem bieres, tak jakby cie nie było stać i n dwa wesela.
- Raty, przeraty! Dobrze godocie jegomości. Ftoz wiy, cyby nie pedzieli, ze jek dziod?
- No, to zrobimy tak – radzi plebon – zapisem cie teroz do ślubu z piyrsom, ftorom wybieres, a za jakisi cas, choćby i po zbiótkak, przydzies do ślubu z drugom.

I tak sie stało, telo ze nie het tak, bo miesionce minyny, zbiórki tyz przesyła, a chłopą do tego drugiego ślubu nie widno. Ksiądz, kie se o tym przybocył, ino sie podśmiychowół do siebie, bo ón przecie zycie znał. Toz to jak chodzył po kolyndzie i przysel do tyj chałupy, ka tyn chłop siedzioł, to sie go po syćkik obrzondak pyto:

- Ne i cemuś do drugiego ślubu nie przysel/ Chłop wbiył ocy w stół, przypatrzył sie na swojom babe, a ta dwa razy hrubso i cyrwyńso jako była przed ślubem, i nieśmiało ksiyndza objośniół:

- Wystarczy som, jegomość, jedna. Brat tyz nie narzyko, a i tatowi sie jesce zwysy. Dość jedna.
- No, cego jak cego, ale tego sie przecie ksiądz nie spodziywół.

(Opisoł to Tadeusz Malicki)

*Nie śpiywoj, nie śpiywoj, bo ci tu nieładnie,
Ludzie se pomyślom, ze to becy jagnie.*

*Jo se chłopok śwarny, gibki, dzin, dzin,
i do tońca i do bitki, dzin, dzin.*

*A za naszym stołem dwa gołębie siedzom,
Ludzie im zawidzom, ze sie radzi widzom.
O ludzie, przeludzie, nie zawidcziez tego,
Kie sie radzi widzom, coz komu do tego.*